

PUBLIKACJE

Wojciech Szafrąński

Recenzja książki Andrzeja Jakubowskiego *State Succession in Cultural Property*

ISBN 978-0-19-873806-0

Oxford University Press, Oxford 2015

Książka autorstwa Andrzeja Jakubowskiego (Instytut Nauk Prawnych PAN) prezentuje problematykę sukcesji państw w odniesieniu do dóbr kultury na podstawie bogatego materiału źródłowego, zgromadzonego podczas kwerend bibliotecznych, kwestionariuszy oraz wywiadów. Jest to pierwsza monografia, która w sposób kompleksowy obejmuje te zagadnienia, zarówno w kontekście sukcesji do materialnych składników dziedzictwa kultury, jak i zobowiązań międzynarodowych w zakresie ich ochrony. Opatrzona została obszernym wyborem wielojęzycznej literatury przedmiotu, zestawieniami orzecznictwa oraz umów międzynarodowych.

Główny cel przeprowadzonej w książce analizy stanowi odpowiedź na pytanie, w jakim zakresie praktyka i teoria sukcesji państw odzwierciedlają ewolucję reżimu ochrony dziedzictwa kultury we współczesnym prawie międzynarodowym. Podjęto zatem próbę rekonstrukcji zasad regulujących porozumienia międzypaństwowe w tej dziedzinie, uwzględniając szeroki kontekst historyczny i geograficzny. W książce omówiono bogatą praktykę międzynarodową, poczynawszy od wczesnych rozwiązań traktatowych przyjętych w okresie zjednoczenia Włoch i Niemiec w II połowie XIX w., poprzez rozwiązania stosowane po obu wojnach światowych, w okresie dekolonizacji, na rozwiązaniach przyjętych po zakończeniu zimnej wojny skończywszy. Badania praktyki państw przeprowadzono rów-

noległe z analizą procesu kodyfikacji międzynarodowego prawa sukcesji państw oraz reżimu ochrony dziedzictwa kultury.

Następnie przedmiotem szczegółowych rozważań podjętych w książce stała się kwestia sukcesji państw w odniesieniu do zobowiązań międzynarodowych w zakresie ochrony dziedzictwa kultury. Przeprowadzono analizę pod kątem ich treści oraz źródeł ich powstania i obowiązywania w systemie prawa międzynarodowego. Zauważono bowiem, że współcześnie zobowiązania te nie odnoszą się wyłącznie do relacji międzypaństwowych, ale skierowane są także do całej społeczności międzynarodowej. Związek dziedzictwa kultury, różnorodności kulturowej oraz praw człowieka został w ostatnich latach wzmocniony i podkreślony w prawie traktatowym oraz w praktyce międzynarodowych organów monitorujących przestrzeganie praw człowieka. To zjawisko, odnoszące się do szerszego procesu kultywacji praw człowieka, przejawia się nie tylko w proliferacji nowych instrumentów prawnych, ale również reinterpretacji istniejących zobowiązań międzynarodowych w zakresie ochrony praw człowieka w celu zapewnienia realizacji praw kulturalnych, w tym tych dotyczących prawa do dziedzictwa kultury.

Na podstawie badań praktyki państw oraz ewolucji reżimu ochrony dziedzictwa kultury postawiono w pracy nową tezę, zgodnie z którą swoboda kontraktowa państw, jako pierwotnych podmiotów prawa międzynarodowego, ustępuje stopniowo miejsca nowym regułom, wyrastającym przede wszystkim z zasad sukcesji zobowiązań w obszarze praw człowieka, które coraz częściej nakazują kontynuację zobowiązań poprzednika odnoszących się do ochrony godności ludzkiej. Według przyjętej w monografii argumentacji, tradycyjnie uznawane zasady sukcesji państw w odniesieniu do materialnego dziedzictwa kultury, takie jak *uti possidetis* oraz wyłączna kompetencja państw w zakresie regulacji kwestii kultury, tracą więc obecnie na znaczeniu ze względu na to, że ochrona dziedzictwa kultury stanowi warunek realizacji i promocji praw człowieka, w szczególności praw kulturalnych, zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i kolektywnym. W tym kontekście zawarto w książce wiele propozycji *de lege ferenda* dotyczących zasad sukcesji państw w odniesieniu do materialnego dziedzictwa kultury.